kastas smėlio (įžemio) viršus. Jame išryškėjo medinių konstrukcijų žymės, XV–XVI a. ūkinių duobių kontūrai. Tikslios čia stovėjusių statinių formos ir konstrukcijos nustatyti nepavyko. Ploto PR dalyje tirta natūralios kilmės griovos dalis – šio darinio PV dalis tirta plote 2.

2003 m. vykdyti archeologiniai tyrinėjimai suteikė naujos faktinės medžiagos apie šios Vilniaus senamiesčio vietos raidą. Tirtas plotas 3 buvo natūraliai susiformavusiame kyšulyje. Į V nuo šio ploto tekėjo Kačergos (Vingrės) upelis, rytuose reljefas išraižytas natūralios kilmės griovomis (rėvomis). Netoliese galėjo būti smėlėta erozijos ardoma kalvelė, nes XVI–XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontai atskirti veikiausiai suplautų smėlio tarpsluoksnių. Pirmieji gyventojai šioje vietoje apsigyveno XV a. pradžioje, nors tirtas sklypas buvo jau XIV a. pabaigoje apgyvendintų sklypų poveikio zonoje – aptikta XIV a. datuotinų buitinės keramikos fragmentų. Pirmieji gyventojai veikiausiai gyveno rentinės arba mišrios konstrukcijos mediniuose namuose. XVI a. pradžioje pastatyta Vilniaus miesto gynybinė siena atskyrė šį sklypą nuo Kačergos upelio. Į R nuo gynybinės sienos pastačius kitus statinius, suformuotas negrįstas skersgatvis. Aplink plote 3 atkastą koloną, imant ją pagrindu, XVII a. pradžioje pastatyta pastatų moliu surištų akmenų ir plytų pamatais. XIX a. pabaigoje–XX a. tirtame plote būta ūkinio ir gyvenamojo pobūdžio statinių, pastatytų Umiastovskių rūmų funkcionavimo laikotarpiu.

EXPLORATIONS IN VILNIUS, IN TRAKŲ STREET 2/24

In 2003 the archaeological explorations in Vilnius old town, in Trakų street 2/24 were continued. In addition to the remains of the town defensive wall, the area of 80 m^2 was investigated where the brick foundations of buildings dated to the 16th century – the first half of the 20th centuries were found as well as the features of the earliest wooden buildings located in this site were recorded in the sterile sand. The cultural layer in the investigated area was 2.5–3.0 m thick. The horizons of the cultural layer are dated to the end of the 14th century – the 20th century. Also a great number of archaeological artefacts were detected among which fragments of household pottery were dominating. During the investigations the development of building process in this location of Vilnius in the 14th–20th centuries was established.

TYRINĖJIMAI IR ŽVALGYMAI VILNIUJE, ŽYGIMANTŲ G. 2

Linas GIRLEVIČIUS

2003 metų rugpjūčio–lapkričio mėn. KPC atliko pastato Žygimantų g. 2, Vilniuje, P ir V korpuso rūsių bei vidinio pastato kiemo, apie 800 m^2 ploto, archeologinius tyrinėjimus ir žvalgymus.

Istorinių duomenų apie sklypą Žygimantų g. 2 nėra daug. Ši vieta yra drėgna, Vilniaus formavimosi laikotarpiu čia, netoli Vilnelės žiočių, veikiausiai būta užpelkėjusios žemumos. 1600 m. T. Makovskio oforte, kuriame pavaizduota Vilniaus miesto panorama, tuometiniame Puškarnios priemiestyje, išsiskiria keletas didelių objektų – gotikiniai Radvilų rūmai su sodais, Šv. Jurgio bažnyčia ir Kar-

melitų vienuolynas. Žinoma, kad XVI–XVIII a. šiame priemiestyje būta tvenkinių, jie pavaizduoti vadinamajame Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane (1737 m.). Iki XVIII a. pabaigos sklypas Žygimantų g. 2 (istorinė posesija 656) buvo Radvilų jurisdikcijoje. 1808 m. K. Grunerto Vilniaus miesto plane pastato Žygimantų g. 2 vietoje matomi tvenkiniai, tik prie Neries – nedideli mediniai pastatai. Mūrinis užstatymas prie dabartinės Žygimantų gatvės susiformavo XIX a. pabaigoje. Pastatas Žygimantų g. 2 pastatytas 1892 m. pagal A. Bykovskio projektą. Pirminė pastato paskirtis – gyvenamasis namas su ūkiniais kiemo korpusais, kuriuose buvo arklidės, malkų sandėliai.

Archeologiniai tyrinėjimai sklype Žygimantų g. 2 anksčiau nebuvo vykdyti. Vidiniame pastato kieme jau žemės paviršiuje aptiktos požeminių mūrinių konstrukcijų viršutinės dalys. Tai – iš 26x13x6,5 cm dydžio degto molio plytų, akmenų ir kalkių skiedinio sumūrytos požeminės kameros, dar kai kur sutvirtintos betonu. Aptikti du tokie statiniai, vienas jų – vidinio kiemo galinėje dalyje. *Statinys* plane stačiakampio formos, apie 5,2x3 m dydžio, jo pamatinė dalis nuo žemės paviršiaus įgilinta 2,5–3 m. Požeminės kameros viršutinė dalis dengta cilindriniu skliautu, kuriame išmūryta 90x70 cm stačiakampė anga įlipti. Galinėse PV–ŠR kryptimis orientuoto statinio sienose padarytos angos vamzdžiams (?), kurių likučių neaptikta. Viduje kamera buvo iš dalies užpilta, jos sienos apardytos tiesiant vėlesnius inžinerinius tinklus. Virš įlipimo angos augo medis. Kito tokio statinio dalis atkasta prie pastato vidinį kiemą juosiančios tvoros, po įvažiavimu į kiemą. Požeminė kamera orientuota ŠV–PR kryptimi, jos 72x72 cm dydžio anga įlipti buvo pridengta sunykusiomis lentomis. Ilgiausia šio požeminio statinio kraštinė apie 5 m (ji ir buvo atkasta), pamatai įgilinti iki 2,5 m gylio. Kamera plane yra „L“ raidės (įlipimo anga – „skersinių“ susikirtimo vietoje), viršus dengtas cilindriniais skliautais. Statinio vidus buvo tuščias. Kameros visiškai atkasti nepavyko, nes virš jos buvo vienintelis įvažiavimo kelias į statybų aikštelę. Šie požeminiai statiniai datuotini namo statybos laikotarpiu – XIX a. pabaiga. Tai veikiausiai tuomečio drenažo dalys. Ši drenažo sistema, matyt, nebuvo įrengta visiškai.

Kiemo vidurinėje dalyje, apie 1,0 m gylyje, atkasta iš betono ir aptašytų rąstų pastatyto požeminio *statinio* dalis – jo V kampas. Statinys įgilintas iki 2,75 m. Viršutinė jo apie 70 cm aukščio dalis – iš betono, apatinė rąsta iš 15–18 cm skersmens pušinių rąstų ar pusrąsčių. Šis statinys datuotinas XX a. tarpukario laikotarpiu. Išlikusiame 1937 m. pastato Žygimantų g. 2 inžinerinių tinklų plane ar projekte pažymėti šis ir dar vienas analogiškas statinys, vadinami dotais (dot „Chambaud“). Statinio, kurio dalis buvo aptikta, dydis turėjo būti apie 3,7x1,7 m. Antrojo doto aptikti nepavyko, nors vietoje, kurioje jis pažymėtas, buvo vykdomi žemės kasimo darbai. Visi aptikti požeminiai statiniai išsaugoti.

Pastato kieme esančio kultūrinio sluoksnio horizontų stratigrafiją geriausiai iliustravo naujai statomų šulinių iškasų sienelės. Šių iškasų gylis siekė iki 4–4,5 m nuo žemės paviršiaus. Po 1–2 m storio šviesiai pilkos spalvos žemės su statybinėmis griuvenomis, buitinėmis XIX–XX a. šiukšlėmis ir to paties laikotarpio archeologiniais radiniais (koklių, buitinės keramikos (70 pav.), stiklo dirbinių fragmentais) sluoksniu atkastas tamsiai pilkas arba juodas sluoksnis, kai kur atskirtas nestoro smėlio tarpsluoksnio. Šio vandeningo sluoksnio storis – 1,0–2,10 m. Jame buvo

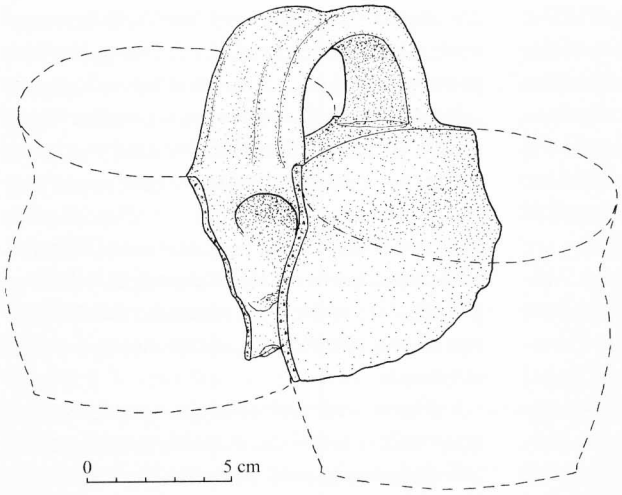

70 pav. XIX–XX a. datuojamo dviejų dalių indo fragmentas. *L. Girlevičiaus pieš.*
Fig. 70. Fragment of two-part bowl dated back to the 19th–20th centuries.

daug lentgalių, skiedrų, puvėsių. Sluoksnyje aptikti radiniai datuotini XVIII–XIX a. Tai buitinės keramikos ir koklių, pavieniai odinės avalynės fragmentai, kiti radiniai. Iš istorinių duomenų žinoma, kad netoliese buvo medienos parduotuvė. Tikriausiai iš jos aplinkos skiedros ir lentgaliai pateko į sluoksnį (veikiausiai čia dar būta tvenkinio) XVIII a. pabaigoje–XIX a. Manytume, kad sluoksnio storis parodo buvusį tvenkinių gylį. Po aukščiau aprašytu sluoksniu, 3,3–3,9 m gylyje, atkastas nuosėdinės kilmės balkšvas gruntas su kriauklelėmis, kurio storis 20–30 cm, jame aptikta XVIII–XIX a. datuotinos buitinės keramikos fragmentų. Po šiuo sluoksniu pasiektas rudos durpingos žemės sluoksnis su mažais medžio gabaliukais, dar žaliais išlikusiais pušų spygliais. Šio sluoksnio viršuje aptikta keletas plokščių čerpių (Vilniuje datuojamų XVI–XVII a.) fragmentų. Daugiau jokių archeologinių radinių šiame kultūrinio sluoksnio horizonte aptikti nepavyko. Durpių sluoksnis datuotinas XVI a. ar ankstesniu laikotarpiu. Įžemis šioje vietoje nepasiektas.

Tai, kad pastatas Žygimantų g. 2 ar jo dalis pastatytas buvusių tvenkinių vietoje, liudija tranšėjų, kastų pamatams prie pastato P ir V sienų hidroizoliuoti, sienelių stratigrafija. Kasant tranšėją prie pastato ŠV sienos po asfalto danga ir po ja buvusiu iš akmenų sukrautu grindiniu atkastas šviesiai pilkos žemės su statybinių griuvenų, kalkių skiedinio priemaišomis sluoksnis. Sluoksnio storis – apie 1,4 m, jame aptikta XVII (XVI?)–XX a. datuotinų archeologinių radinių (71 pav.). Po šiuo sluoksniu atkasti 10 cm storio smulkaus, apie 60 cm storio stambaus žvyro sluoksniai, žemiau kurių – gelsvai žalsvo vandeningo smėlio sluoksnis (įžemis ?). Ka-

71 pav. Pypkė. *G. Vėliaus nuotr.*
Fig. 71. Tobacco-pipe.

sant tranšėją prie pastato PV sienos kultūrinio sluoksnio horizontų stratigrafija kitokia. Nuo pastato V kampo žvyro ir smėlio sluoksniai palaipsniui leidžiasi žemyn – čia būta tvenkinio kranto. Po asfalto danga ir akmenų grindiniu atkastas šviesiai pilkos žemės su statybinių griuvenų, kalkių skiedinio priemaišomis sluoksnis, kurio storis – apie 1,4 m. Jame aptikti XVIII–XIX a. archeologiniai radiniai. Po juo atkastas apie 60 cm storio pilkos smėlėtos žemės su negausiomis griuvenomis sluoksnis be archeologinių radinių. Žemiau pastarojo – tamsiai pilkos arba juodos žemės sluoksnis su puvėsiais (supuvusia mediena). Šiame sluoksnyje aptikta XVIII–XIX a. datuojamų buitinės keramikos ir koklių fragmentų.

Kasant tranšėjas naujiems inžineriniams tinklams su miesto tinklais Žygimantų g. link (lygiagrečiai su pastatu Žygimantų g. 2 Š korpuso R siena) 60 cm gylyje aptiktos dvi ŠR kryptimi orientuotos mūrinės sienos, atstumas tarp kurių – 4 m. Jos įgilintos iki 1,4 m nuo žemės paviršiaus, jų storis 70–80 cm. Sienos stipriai suardytos šalia augusių medžių šaknų, pamatinės sienos mūrytos iš geltonų (29,5x13,5x7–8 cm) ir raudonų (?x13,5x8 cm) degto molio plytų bei akmenų, surištų kalkių skiediniu. Šie pamatai – vieno iš istoriniuose planuose pažymėtų pastatų likučiai, datuotini XVIII (XVII?)– XIX a. Tranšėjose, kurių gylis iki 2 m, atkastas gruntas – pilka smėlėta žemė su griuvenų ir akmenų priemaišomis. Aptiktas nedidelis kiekis smulkių XVIII–XIX a. datuojamų archeologinių radinių. Kai kuriose arčiau pastato buvusios tranšėjos atkarpose, apie 1,9–2,0 m gylyje, pasiektas smėlio įžemis (?).

Archeologiniai tyrinėjimai atlikti penkiolikoje rūsio patalpų, kuriose buvo žeminamas grindų lygis, įrengiama drenažo sistema. Pirmajame darbų etape buvo nukasamas apie 1 m storio sluoksnis, gana panašus visose tyrinėtose rūsio patalpose – tai įvairių atspalvių pilka žemė su gausiomis statybinių griuvenų priemaišomis, XX a. buitinėmis šiukšlėmis, smulkiais XVIII–XX a. datuojamais buitinės keramikos ir koklių fragmentais. Veikiausiai bent dalis šio sluoksnio yra susiformavusi pastato statybos laikotarpiu XIX a. pabaigoje. Nukasus viršutinius kultūrinio sluoksnio horizontus beveik visose rūsio patalpose pasiektas gruntinis vanduo. Pastato R dalyje, rūsyje, atkastas horizontalus rąstas – tikėtina, kad tai medienos parduotuvės statinio likučiai. Vykdant drenažo sistemos įrengimo darbus, tyrinėjimai buvo daugiau žvalgomojo pobūdžio. Kastų kultūrinio ir geologinio sluoksnių stratigrafija gana panaši į kastų pastato vidiniame kieme ar prie jo pamatų. Vienose patalpose po vėlyvais XVIII–XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontais pasiekti stambaus žvyro sluoksniai, kitose – juoda arba tamsiai pilka žemė su puvėsiais, dar kitose – vandeningo smėlio sluoksnis. Ankstyviausi kultūrinio sluoksnio horizontuose aptikti archeologiniai radiniai (buitinės keramikos, čerpių fragmentai) datuotini XVII a. Jie smulkūs, menkai informatyvūs. Ankstyvesnių kultūrinio sluoksnio horizontų neaptikta arba nepasiekta.

EXPLORATIONS AND SURVEY IN VILNIUS, IN ŽYGIMANTŲ STREET 2

In 2003 the explorations were conducted in the cellars of the building in Žygimantų street 2 as well as the surroundings of the building were surveyed. According to the historic plans, in the 16th–18th centuries there were ponds in the current location of the building. Until the end of the 18th century, the surrounding plots belonged to the noblemen of the Lithuanian Grand Duchy, Radvilos. The current building was built in 1892. The stratigraphy of the

cultural layer of the investigated area evidenced the historic data that there had been ponds. The ponds were more than 2 m deep. At the end of the 18th century – the 19th century the ponds were neglected. Not far from them there was a wood shop. The remains of a wooden building where the shop was located were detected. The remains of another building, a brick one, were detected nearer the Neris river. In the inner yard of the building in Žygimantų street 2, three underground buildings were found. Two of them are dated to the same period when the building was built and they are considered as parts of a drainage system which had not been finally installed. The third underground building was built during the interwar period in the 20th century and in the plans of that time it was named "dot Chambaud". It is a technical building. The horizons of the cultural layer are dated to the 17th–20th centuries.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI MERKINĖS SENOJO MIESTO VIETOJE, V. SLADKEVIČIAUS, PILIAKALNIO IR GARDINO G.

Romas JAROCKIS

2003 m. Merkinėje, į ŠR nuo Merkinės bažnyčios šventoriaus tvoros, V. Sladkevičiaus, Piliakalnio ir Gardino g. rajone, vyko archeologiniai žvalgomieji tyrimai. Jų metu apšvietimo stulpų vietose buvo iškasta 10 1x1 m dydžio šurfų, ištirtas 10 m² plotas.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu rasti 57 archeologiniai radiniai, kurių didžiąją dalį sudaro buitinės keramikos fragmentai (43 vnt.) ir koklių dalys (11 vnt.). Keturiuose šurfuose užfiksuotas kultūrinis sluoksnis sumaišytas, pagal archeologinius radinius datuojamas: šurfe 5 – XVI–XVII a., 7 – XVII–XIX a., 8 – XVII–XVIII a., 10 – XIX–XX a.

SURVEY EXPLORATIONS IN THE LOCATION OF THE MERKINĖ ANCIENT TOWN, IN V. SLADKEVIČIAUS STREET, PILIAKALNIO STREET AND GARDINO STREET

In 2003 in Merkinė, north-eastwards from the fence of the churchyard of the Merkinė church, in V. Sladkevičiaus street, Piliakalnio street and Gardino street, the archaeological surveys explorations were conducted. During the explorations, in street light poles locations 10 test pits of 1x1 m were investigated. The total area investigated was 10 m². 57 artefacts found during the archaeological explorations were dated to the 16th–17th centuries and the 19th–20th centuries.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI UKMERGĖJE, GEDIMINO G.

Romas JAROCKIS

2003 m. Ukmergės senamiestyje (U36), Gedimino g., vyko archeologiniai žvalgomieji tyrimai, kurių tikslas – žvalgyti elektros kabelio tranšėjų vietas. Įvairiose gatvės vietose buvo užfiksuotos šešios 0,7 m gylio tranšėjų pjūvių atkarpos, kurių bendras ilgis siekia 29 m. Žvalgymo metu surinkti ir užregistruoti 22 archeologiniai radiniai.

Archeologiniu požiūriu vertingas kultūrinis sluoksnis žvalgytoje Gedimino gatvės dalyje aptiktas dviejose vietose. Šalia namo 43 aptikti pastato pamatai ir archeologiniai radi-